

UDC: 303.7-047.22:37:343.8-057.4(477)(045)**CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS CHARACTERISTICS OF
PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE
PENITENTIARY OFFICERS IN UKRAINE****V. Anishchenko, PhD in Engineering sciences, Associate Professor**<http://orcid.org/0000-0002-5062-3789>

Academy of the State Penitentiary Service, Ukraine, Chernigov

The new conception of officers` training in graduate education needs to be developed for the future officers` training of the State Criminal and Executive Service of Ukraine, who are able to conduct tasks at a high level of service and quasi professional activity, that is why it is important to discover the criteria, indicators and levels of penitentiary officers` formation in traditional education.

The purpose of the study is the research of the professional competence formation state of officers of the State Criminal and Executive Service of Ukraine at the bachelor's and master's education degrees.

The results of the analytic and research work are shown in the study that allowed to consider the positive experience, contributed to the rational use of pedagogic innovations and technologies, implemented by other scientists and also provided the author's reasonable propositions as to quality implementation of officers` professional competence formation of the State Criminal and Executive Service of Ukraine in the process of graduate education.

The author proved that formation of professional competence is appropriate to be evaluated in four levels: low (receptive and productive); middle (reproductive); sufficient (constructive and variable) and high (creative). The trial study indicated the need to significantly improve the characteristics of the levels, the definition of clear methods for obtaining

quantitative data, and the proposed methodology has received favorable reviews.

Keywords: penitentiary officer, professional competence, professional competence, criteria of professional competence formation, indicators of professional competence formation, levels of professional competence formation, conceptual methods for professional competence formation.

кандидат технічних наук, Аніщенко В. А. Результати дослідження стану сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв України в умовах традиційної системи навчання/ Академія Державної пенітенціарної служби, Україна, Чернігів

Для підготовки майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України, які здатні виконувати на високому рівні завдання службової квазіпрофесійної діяльності необхідно розробити нову концепцію їх підготовки в умовах ступеневої освіти, тому важливо виявити критерії, показники і рівні сформованості майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв в умовах традиційної освіти.

Метою статті є дослідження щодо з'ясування стану формування професійної компетентності офіцерів ДКВС України на бакалаврському і магістерському ступені освіти.

У статті подані результати аналітико-пошукової роботи, що дозволило врахувати позитивний досвід, сприяло раціональному використанню реалізованих іншими науковцями педагогічних інновацій, технологій, а також забезпечило доказовий характер обґрунтованих авторських пропозицій щодо поліпшення якості формування професійної компетентності офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби у процесі ступеневої освіти.

Автор обґрунтував, що сформованість професійної компетентності доцільно оцінювати за чотирма рівнями: низький (рецептивно-продуктивний; середній (репродуктивний); достатній (конструктивно-варіативний) та високий (творчий). Проведене пілотне дослідження дозволило зауважити на необхідності несуттєвого доопрацювання характеристики рівнів, визначення чітких методів отримання кількісних даних, а запропонована методика отримала схвальні відгуки.

Ключові слова: офіцер-пенітенціарій, професійна компетентність, критерії рівня сформованості професійної компетентності, показники рівня сформованості професійної компетентності, рівні рівня сформованості професійної компетентності, концептуальні підходи до формування професійної компетентності.

Вступ. Реформування пенітенціарної системи України викликало необхідність перегляду концептуального підходу щодо формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України), що підтверджує Концепція реформування (розвитку) пенітенціарної системи України [1]. Для розробки та обґрунтування концепції формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі здобуття ступеневої освіти важливе значення, безумовно, має докладне вивчення, аналіз і узагальнення наукових праць і досліджень, виконаних на вітчизняному і зарубіжному науковому просторах. Так можна відзначити наукові праці Дж. Макгакіна [2], Э. Койла [3], А. Либлінга [4], П. Дармограя [5], О. Торічного [6], В. Синьова [7], О. Тогочинського [8], С. Білявець[9], О. Діденка[10], В. Собка [11], Н. Усачик [12] та інших. Водночас обґрунтування нової сучасної авторської концепції формування

професійної компетентності офіцерів ДКВС України у процесі ступеневої освіти має ґрунтуватися на результатах глибокого і системного аналізу існуючої традиційної практики професійної підготовки курсантів у закладі вищої освіти ДКВС України. При цьому має бути проведене спеціальне дослідження, на результатах якого ґрунтується констатувальний етап педагогічного експерименту.

Формулювання мети статті та завдань.

Метою статті є дослідження щодо з'ясування стану (якості, ефективності, рівня наукового, методичного й інформаційно-технічного забезпечення) формування професійної компетентності офіцерів ДКВС України на бакалаврському і магістерському ступені освіти.

Відповідно до мети дослідження було визначено наступні завдання: 1) з'ясувати методологічні засади та визначити критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності офіцерів ДКВС України; 2) з'ясувати ставлення курсантів і слухачів закладу вищої освіти ДКВС України на кожному ступені освіти до формування професійної компетентності, рівень їхніх мотивів, ціннісні орієнтації, рівень сформованості професійних властивостей тощо; 3) визначити типові недоліки та суперечності в організації освітнього процесу щодо формування професійної компетентності курсантів і слухачів закладу вищої освіти ДКВС України на кожному ступені освіти; 4) визначити резерви освітнього процесу закладу вищої освіти ДКВС України на кожному ступені освіти щодо формування професійної компетентності курсантів і слухачів; 5) сформулювати напрями удосконалення освітнього процесу закладу вищої освіти ДКВС України на кожному ступені освіти щодо формування професійної компетентності курсантів і слухачів.

Виклад основного матеріалу дослідження. З'ясування стану якості й ефективності формування професійної компетентності офіцерів ДКВС України на кожному ступені освіти у контексті оцінювання рівня наукового, методичного й інформаційно-технічного забезпечення стало визначення діагностичного апарату дослідження з врахуванням дотримання вимог щодо надійності та валідності визначення показників сформованості професійної компетентності офіцерів-пенітенціаріїв.

Надійність – це характеристика методики, що відображає точність психодіагностичних вимірів, а також стійкість результатів дослідження від дії випадкових чинників [13]. Ця характеристика також засвідчує, «наскільки досліджувані ознаки відображають дійсні ознаки вимірюваних властивостей і наскільки випадкові чинники впливають на результати. У вузькому (методичному) розумінні надійність є мірою узгодженості результатів тесту, отриманих під час першого і повторного застосування, в одних і тих самих досліджуваних у різний час за допомогою різних, але однакових за характером, наборів тестових завдань або за інших змін умов дослідження» [14]. Щодо поняття «валідності», то у наукових джерелах його сутність тлумачиться як комплексна характеристика методу або методики, що полягає у відповідності (придатності) їх для вимірювання того, для чого вони були створені. Інше пояснення валідності пов'язане з її дієвістю, ефективністю, практичною корисністю [14].

Загалом потрібно зазначити, що наукове обґрунтування і визначення критеріїв для оцінювання педагогічних явищ і процесів є важливою умовою надійності і точності експериментальних досліджень і отриманих у результаті даних. Це пов'язане з тим, що «критерії є однією з ключових ланок експериментального дослідження. Вони дозволяють оцінити стан вирішення певної

педагогічної проблеми, виокремити напрями її подальшого розв'язання, перевірити ефективність запропонованих методичних систем. З критеріями пов'язане формулювання гіпотези дослідження та перевірка її положень» [15, с. 106]. Результати аналізу наукових джерел, а також публікацій у фахових педагогічних виданнях дозволяють зробити висновок, що на теперішній час склалися різні підходи у сучасній професійній освіті і педагогіці вищої школи до питання щодо визначення критеріїв оцінювання результатів навчальної діяльності майбутніх фахівців (професійна компетентність розглядається нами як результат навчальної діяльності). Зокрема, О. Бородієнко [16], М. Гусаковский [17], О. Каданер [18], В. Полторацька [18], В. Федієнко [19], М. Фіцула [20], у своїх публікаціях індикаторами оцінювання пропонують обрати структурні одиниці навчальної діяльності майбутніх фахівців: емоційно-мотиваційний (ставленням до навчання – байдуже, недостатньо позитивне, зацікавлене, позитивне або яскраво виражене), змістовий (обсяг, повнота, правильність, логічність, усвідомленість знань, вміння їх застосовувати відповідно до навчальних програм, державних стандартів), та операційно-організаційний (здатність обирати способи дій відповідно до змісту навчальної дисципліни, рівень розумових здібностей, наявність умінь порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, аналізувати, планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, правильність, самостійність виконання в умовах нових ситуацій тощо) компоненти [18; 21, с. 119–123].

Важливе значення для визначення критеріїв має аргументація Є. Хрикова, який стверджує, що «існують відповідні структури особистості, з якими можуть бути пов'язані ті чи інші критерії, формулювати які необхідно так, щоб було зрозуміло, що саме буде

підлягати оцінці, та які конкретні особливості досліджуваного явища описує критерій» [15, с. 107]. Крім цього, на думку Є. Хрикова, виокремити критерії для оцінювання явищ і процесів неможливо без докладного понятійно-термінологічного аналізу та визначення сутності поняття, яке характеризує досліджуване явище. У нашому випадку йдеться про сутність поняття професійна компетентність офіцера ДКВС України. «Проведення такого аналізу, вважає Є. Хриков, – це перший крок на шляху виявлення критеріїв, другий – це здійснення операціоналізації цього поняття, під якою розуміють виокремлення індикаторів, які дозволяють оцінити досліджуване явище. Ці індикатори і є критеріями» [15, с. 110]. З таким висновком автора цілком погоджуємося. Додаємо лише, що доцільно проводити не лише понятійно-термінологічний аналіз, визначення сутності і структури поняття, яке є основним (ключовим) у дослідженні, а й понять, які описують окремі критерії й їхні показники.

Такий підхід щодо визначення критеріїв і показників оцінювання результатів навчальної діяльності майбутніх фахівців може бути взятий за основу для з'ясування стану сформованості професійної компетентності офіцерів ДКВС України, оскільки емоційно-мотиваційний, змістовий та операційно-організаційний компоненти навчальної діяльності корелюють зі структурою професійної компетентності майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв, що поєднує п'ять основних компонентів – когнітивний, функціональний, мотиваційний, ціннісний та особистісний. Зокрема емоційно-мотиваційний компонент навчальної діяльності курсанта відображається в мотиваційному та частково в ціннісному й особистісному компонентах професійної компетентності. Результатом засвоєння змістового компоненту навчальної діяльності курсанта є когнітивний компонент професійної компетентності майбутнього офіцера ДКВС України. У процесі

засвоєння операційно-організаційного компоненту навчальної діяльності курсанта відбувається формування функціонального та частково ціннісного та особистісного компонентів професійної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України.

Крім цього потрібно звернути увагу ще на один важливий аспект для об'єктивного з'ясування стану сформованості професійної компетентності офіцерів ДКВС України. Результати аналізу наукових джерел [22] дозволяють зробити висновок, що у педагогіці розрізняють діагностування навченості і навчання, тобто досягнутих результатів (навченість) і здатності до навчання – загальної здатності до досягнення запроектованих результатів [22]. З огляду на це, у дослідженні ми виходили з того, що з'ясування стану сформованості професійної компетентності офіцерів-пенітенціаріїв передбачатиме діагностику і навченості і навчання.

Для об'єктивного з'ясування стану сформованості професійної компетентності офіцерів ДКВС України необхідно уточнити ще один важливий аспект. Йдеться про те, що цей процес передбачає отримання певних числових даних – «еквівалентів відповідно до попередньо визначених правил» [19, с.15] шляхом вимірювання. На думку О. Бородієнко [16, с. 109–115], з якою ми погоджуємося, вимірювання є алгоритмічною операцією, що передбачає встановлення кількісного відношення між певною характеристикою об'єкта й деякою величиною, яка приймається за еталон» [16, с. 109–115; 19, с. 15]. Таким еталоном (мірилом, основою, ознакою, взятою за основу класифікації тощо) у педагогічних дослідженнях називають критерій. Разом з тим, у дослідженні ми виходили з того, що основні ознаки критеріїв мають розкривати показники – індикатори, що характеризують «кількісну характеристику явища або часткову складову процесу розвитку [16, с. 109–115]. Тобто показники

відображають основні параметри та специфічні (особливі) якісні аспекти критеріїв, кількісні та якісні характеристики сформованості властивості, знання чи уміння або іншого компонента критерію. Критерій і показники співвідносяться як загальне і конкретне (особливе, специфічне). Критерій фактично відображає одну з найбільш загальних властивостей компетентності (дозволяє виміряти один з компонентів). Він об'єднує певну кількість (на вибір дослідника) показників (параметрів, індикаторів) її сформованості, що дозволяє за допомогою науково доведених і визнаних методів отримати кількісні (числові) значення специфічних якісних характеристик.

Отже, представлені умовиводи щодо визначення критеріїв та показників для оцінки сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв на різних ступенях підготовки дозволяють зробити висновок, що система критеріїв і показників повинна узгоджуватися зі структурними компонентами зазначеної компетентності. Цей висновок знаходить своє підтвердження у публікаціях С. Білявця (дослідження професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників) [9, с. 25–39], О. Діденка (дослідження особливостей змісту та сутності професійної компетентності офіцера-прикордонника) [10, с. 263–264], Л. Дудікової (дослідження формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів) [21, с. 119–123], А. Машталера (особливості розвитку професійної компетентності офіцерів Держприкордонслужби у системі підвищення кваліфікації) [23], В. Собка (особливості розвитку професійної компетентності офіцерів Державної прикордонної служби України у процесі фахової підготовки) [11], Н. Усачик (дослідження особливостей формування професійної компетентності курсантів – майбутніх офіцерів під час стажування в підрозділах прикордонного відомства) [12], а також інших науковців.

З огляду на це, з урахуванням структури професійної компетентності офіцера ДКВС України, що поєднує п'ять основних компонентів – когнітивний, функціональний, мотиваційний, ціннісний та особистісний, можна зробити висновок, що критеріями сформованості цієї компетентності доцільно вважати пізнавальний, діяльнісний, мотиваційно-вольовий, аксіологічний і професійно-особистісний. При цьому у дослідженні ми виходили з того, що пізнавальний критерій призначений для з'ясування рівня сформованості професійних знань, діяльнісний – для діагностики професійних умінь і навичок. За допомогою мотиваційно-вольового критерію можна отримати кількісні та якісні параметри щодо сформованості професійної спрямованості, професійних інтересів, потреб і мотивів професійної діяльності. Аксіологічний критерій забезпечує отримання інформації про сформованість ціннісних орієнтацій, а професійно-особистісний критерій забезпечує діагностику сформованості професійно важливих властивостей майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв.

Наступним етапом дослідження, відповідно до рекомендацій професора Є. Хрикова [15, с. 110], є оптимізація критеріїв. На думку вченого, з якою ми погоджуємося, «цей етап має за мету забезпечити системне охоплення найбільш важливих характеристик досліджуваного явища, взаємозв'язок, цілісність критеріїв, їх оптимальну кількість» [15, с. 110]. Йдеться про те, що критерії для оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв України мають бути одного рівня, а жоден із них не має бути частиною (складником) іншого критерію. Вирішення завдання щодо оптимізації критеріїв доцільно реалізувати за допомогою методу експертного оцінювання (опитування). Для цього, як правило, потрібно підготувати анкету з переліком критеріїв та

запропонувати експертам оцінити їх значущість для вимірювання досліджуваного явища (у нашому дослідженні для оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв).

Для вирішення цього завдання, а також для кращої ефективності роботи групи експертів нами було заздалегідь підготовлено для них додаткову інформацію про сутність, структуру і зміст професійної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України, а також інші відомості про смислові та змістовні характеристики запропонованих критеріїв, що підлягають оцінюванню.

Для визначення групи експертів було обрано документальний метод і метод самооцінки. Документальний метод передбачає відбір фахівців на основі соціально-демографічних відомостей, зокрема стажу роботи за спеціальністю, наявності попереднього досвіду роботи в експертному оцінюванні, рівень освіти і спеціальність, стаж діяльності у сфері, пов'язаною з предметом експертного оцінювання, займану посаду, наявність наукового ступеня та вченого звання, наявність опублікованих наукових і науково-методичних праць та участь у наукових науково-практичних масових заходах [24, с. 490–493.]. Документальний метод для відбору групи експертів було обрано з поміж інших, зокрема експериментального, методу оцінки ефективності попередньої експертної діяльності та методу голосування, що згадуються у рекомендаціях таких науковців як О. Даниленко [25], В. Добреньков, А. Кравченко [24, с. 490–493]. Ці методи відбору експертів, на нашу думку, є більш громіздкими та менш надійними ніж документальний метод. Хоча і він має певні недоліки, оскільки ґрунтується на певною мірою формальних індикаторах, що характеризують експертів: наприклад посада, науковий ступінь і вчене звання, стаж роботи, кількість публікацій

тощо) не завжди відображають реальний рівень компетентності певного експерта [24, с. 490–493.]. Документальний метод відбору нами було доповнено анкетною для з'ясування обізнаності кандидатів у експерти щодо визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України.

Отже, за результатами відбору кандидатів у експерти на першому етапі із застосуванням документального методу було відібрано 22 експерти, серед яких завідувачі та начальники кафедр, професори і доценти зі стажем педагогічної роботи понад 10 років, офіцери управління навчального закладу зі стажем служби в підрозділах пенітенціарної системи понад 10 років. Щодо наукового ступеня, то 4 з них були докторами наук (у галузі педагогіки і технічних наук), а інші 8 – кандидати наук (у галузі педагогіки та технічних наук). За результатами другого етапу відбору, проведеного за допомогою методу самооцінки серед попередньо відібраних кандидатів, було визначено 12 експертів. Саме вони і стали експертами для визначення критеріїв, їхніх показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України. Методика опитування експертів передбачала таку процедуру, відповідно до якої інформацію про кожний критерій було наведено на окремому аркуші. Така процедура допомагала експертам класифікувати критерії, ранжувати їх за значимістю, не брати до уваги або відкидати неважливі. Кожен аркуш, на якому була інформація про критерії, їхні показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв, мав свій індивідуальний номер. Це сприяло чіткій фіксації результатів експертного оцінювання під час роботи експертів.

Ще одним важливим завданням, що потребувало вирішення у процесі дослідження, стосувалося визначення показників кожного з критеріїв. За результатами експертного оцінювання було зроблено висновок, що запропоновані нами критерії сформованості професійної компетентності, зокрема пізнавальний, діяльнісний, мотиваційно-вольовий, аксіологічний і професійно-особистісний, отримали схвальну оцінку від експертів. З огляду на це, з урахуванням змісту професійної компетентності офіцера ДКВС України експертам були запропоновані показники по кожному з цих критеріїв. При цьому у дослідженні ми виходили з рекомендації Є. Хрикова про те, що «кількість показників можна визначати за правилом 5 ± 2 » [15, с. 110]. Автор це пояснює тим, що, «система оцінки не може бути громіздкою, вона повинна враховувати потенційну можливість отримати, необхідну для всебічного аналізу, інформацію» [15, с. 110]. Ми повністю поділяємо такий підхід, оскільки значно більша кількість показників призведе до громіздких розрахунків – по кожному з них потрібно буде отримувати числові (кількісні) дані, а для цього використовувати методи і методики отримання цих даних.

На підтвердження думки про те, що кількість показників по кожному критерію має бути в межах від 5 до 7, можна навести приклад із міжнародних стандартів серії ISO 9000, де також рекомендується використання принципу доцільності при визначенні кількості процесів, які необхідно розробляти та оцінювати їх ефективність [15, с. 110].

При визначенні кількості показників ми виходили також з того, що кожен з критеріїв сформованості професійної компетентності повинен бути представлений хоча б одним індикатором (показником), який би відповідав одній із видів діяльності, до якої готуються майбутні офіцери ДКВС України, зокрема управлінсько-організаційної,

педагогічно-виховної, юридично-правової, адміністративно-економічної, режимно-оперативної та дослідницької (на магістерському рівні освіти). Отже, з урахуванням структури і змісту професійної компетентності майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв на бакалаврському і магістерському рівнях вищої освіти, видів діяльності, до якої готуються майбутні офіцери ДКВС України, а також наявного досвіду, накопиченого у педагогічній теорії та практиці, експертам було запропоновано здійснити ранжування та скласти рейтинг показників за кожним з критеріїв. Для цього їм було запропоновано заповнити певні таблиці. Після того, як експерти опрацювали ці таблиці (методика роботи експертів передбачала процедуру, подібну до оцінювання критеріїв) було узагальнено усі оціночні результати. В Таблиці 1 наочно представлено визначені критерії та їхні показники. Запропонований підхід, відповідно до якого кожному критерію відповідає певна кількість показників, не викликає сумнів щодо правильного обґрунтування і визначення таких критеріїв.

Наступний етап дослідження – опис рівнів прояву запропонованих критеріїв і показників. У дослідженні ми виходили з того, що критерії та показники є основним компонентом методики оцінювання, проте її розроблення передбачає також характеристику рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв. Якщо показники дійсно розкривають основні характеристики критеріїв, тобто є реальними індикаторами, то їх наявність (достатня представленість) у досліджуваному явищі відповідає високому рівню сформованості критерію, відсутність – низькому рівню, а часткова сформованість – середньому рівню [15].

Таблиця 1

**Компоненти професійної компетентності майбутніх офіцерів
ДКВС України, критерії, показники її сформованості та методи
діагностики**

Компоненти / Критерії	Показники	Методи діагностики
1	2	3
Когнітивний / пізнавальний	<ul style="list-style-type: none"> – знання теорії прийняття управлінських рішень та основ пенітенціарного менеджменту; – знання основ пенітенціарної педагогіки та специфічних особливостей педагогічного процесу в установах виконання покарань; – знання кримінально-виконавчого права та кримінально-виконавчого процесу, сучасних міжнародних стандартів поведінки з ув'язненими; – знання господарської діяльності та забезпечення комунально-побутової діяльності установ виконання покарань; знання основ оперативно-розшукової діяльності; – знання основ організації і проведення наукових досліджень. 	Опитування (письмове та усне), виконання практичних завдань, тестування, письмове вирішення ситуацій юридично-правового характеру, контрольні роботи, есе, співбесіда
Функціональний / діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> – вміння планувати, організовувати, контролювати діяльність персоналу установ виконання покарань; – вміння організовувати педагогічний процес в установах виконання покарань; – вміння орієнтуватися в системі кримінально-процесуального права та в судовій практиці з кримінальних справ; – вміння раціонально використовувати економічні важелі та передові методи господарювання з метою залучення засуджених до суспільно-корисної праці; – вміння регулювати правові відносини та дотримуватись вимог законності під час виконання кримінальних покарань, як пов'язаних із позбавленням волі, так і не пов'язаних з ним; – вміння застосовувати сучасні методики 	Виконання практичних завдань, оцінювання дій курсантів під час їх участі у рольових і ділових іграх, опитування (письмове та усне), тестування, письмове вирішення ситуаційних завдань, контрольні та проектні роботи, метод спостереження

	викладання та методів наукової обробки й аналізу інформації	
1	2	3
Мотиваційний / мотиваційно-вольовий	<ul style="list-style-type: none"> – позитивне ставлення до професії та прагнення до професійного розвитку; – прагнення особисто брати участь у досягненні об'єктивних соціально значущих цілей професії офіцера ДКВС; – прагнення до поглиблення знань в юридично-правовій сфері та галузі міжнародного законодавства; – прагнення до запобігання корупційних схем у діяльності установ виконання покарань – мотивація до розкриття та запобігання злочинів; – прагнення до самореалізації в науково-педагогічній діяльності 	Анкетування, тестування, спостереження за діями курсантів і слухачів у різних ситуаціях навчальної та практичної діяльності, експертне оцінювання, мотиваційні есе, співбесіда, методика вивчення здатності до самоуправління в спілкуванні, методика визначення індексу групової згуртованості» Шишора, «Тест-опитувальник рівня професійної спрямованості»
Ціннісний / аксіологічний	<ul style="list-style-type: none"> – корпоративні цінності та робота в команді; – повага до ув'язнених і толерантність; – готовність дотримуватися прав людини по відношенню до осіб, які перебувають в умовах несвободи; – ціннісне ставлення до господарської діяльності УВП; – професіоналізм у здійсненні оперативно-розшукової діяльності; – освіта й інтелектуальний розвиток 	Анкетування, тестування, «Експрес-діагностика соціальних цінностей особистості», «Експрес-діагностика рівня соціальної ізоляції особистості» Д. Рассела і М. Фергюссона, Т. Дубовицької, методика А. Реана «Задоволеність обраною професією», методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча, метод спостереження за діями курсантів у різних ситуаціях навчальної та квазіпрофесійної діяльності, експертне оцінювання, написання есе, співбесіда
Особистісний / професійно-особистісний	<ul style="list-style-type: none"> – організаторські здібності та соціальний інтелект; – педагогічний такт і емоційна стійкість; – відповідальність, чесність і нетерпимість до корупційної поведінки; – поважливе ставлення до права й закону; – дисциплінованість і працездатність; – здатність до науково-педагогічної діяльності 	Анкетування, тестування метод спостереження за діями курсантів у різних ситуаціях навчальної та службової діяльності, експертне оцінювання, есе, співбесіда

--	--	--

Такий підхід, що пропонує три рівні сформованості професійної компетентності є, на нашу думку досить оптимальним. Його перевагами є чітка межа між рівнями, що дозволяє встановити чіткі відмінності між проявами показників. Водночас у педагогічній теорії та практиці використовуються й інші підходи щодо кількості рівнів. Так, наприклад, Л. Дудікова [21] пропонує здійснювати оцінювання сформованості професійно-етичної компетентності у майбутніх лікарів з урахуванням таксономії Б. Блума, відповідно до якої визначає чотири рівні: пороговий (низький), середній, достатній і високий [21, с. 170–171].

Підхід, у якому застосовується чотири рівні сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників пропонує також С. Білявець [26]. Нам імпонує обґрунтування автора, відповідно до якого для визначення рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників наголошується, що «потрібно враховувати повноту, частоту (регулярність) і стійкість прояву показників (індикаторів, ознак), а також повноту, глибину, гнучкість, системність та міцність знань, умінь і навичок» [26, с. 190]. При цьому автор пропонує взяти за основу систему оцінювання навчальних досягнень курсантів, відповідно до якої «курсанту за усну відповідь, письмову роботу, практичні дії та виконання робіт виставляється одна з чотирьох оцінок – «відмінно», «добре», «задовільно» і «незадовільно» [26, с. 191]. Нам видається досить переконливою позиція С. Білявця про те, що основою професійної компетентності майбутнього офіцера є знання, уміння і навички (поєднання когнітивного і функціонального компонентів). Рівень їх засвоєння та сформованості у закладах вищої освіти, як правило, визначається за допомогою методів опитування (письмового та

усного), виконанням практичних вправ або завдань, тестування тощо. Пропозиції С. Білявця видаються нам цілком прийнятними. Їх доцільно екстраполювати на процедуру визначення кількості рівнів для з'ясування рівня сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України. Вірність цього висновку підтверджується відповідністю результатів контролю знань за різними шкалами і критеріями оцінювання, що міститься у Положенні про організацію освітнього процесу в Академії Державної пенітенціарної служби [27].

Отже, з урахуванням вищевикладених умовиводів можемо зробити висновок, що сформованість професійної компетентності доцільно оцінювати за чотирма рівнями: низький (рецептивно-продуктивний; середній (репродуктивний); достатній (конструктивно-варіативний); високий (творчий).

При цьому на низькому рівні майбутній офіцер-пенітенціарій володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу, демонструє відтворення окремих знань теорії прийняття управлінських рішень та основ пенітенціарного менеджменту; основ пенітенціарної педагогіки та специфічних особливостей педагогічного процесу в установах виконання покарань; фрагментарно відтворює знання кримінально-виконавчого права та кримінально-виконавчого процесу, сучасних міжнародних стандартів поводження з ув'язненими; володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять знання господарської діяльності та забезпечення комунально-побутової діяльності установ виконання покарань, знання основ оперативно-розшукової діяльності; має поверхове уявлення про основи організації і проведення наукових досліджень.

Відтворення умінь планувати, організовувати, контролювати діяльність персоналу установ виконання покарань, організовувати там педагогічний процес відбувається з грубими помилками або неправильно. Курсант демонструє фрагментарні вміння орієнтуватися в системі кримінально-процесуального права та в судовій практиці з кримінальних справ, вміння раціонально використовувати економічні важелі та передові методи господарювання з метою залучення засуджених до суспільно-корисної праці. Вміння регулювати правові відносини та дотримуватись вимог законності під час виконання кримінальних покарань, як пов'язаних із позбавленням волі, так і не пов'язаних з ним курсант відтворює фрагментарно. Вміння застосовувати сучасні методики викладання та методів наукової обробки й аналізу інформації практично відсутні.

В ціннісно-мотиваційній сфері домінують прагматичні мотиви і цінності. Спостерігаються слабкі прояви мотивів професійної діяльності, зокрема ставлення до професії та прагнення до професійного розвитку, прагнення до поглиблення знань в юридично-правовій сфері та галузі міжнародного законодавства, мотивація до розкриття та запобігання злочинів. Курсант демонструє низький рівень засвоєння корпоративних цінностей та здатність до роботи в команді. Повага до ув'язнених і толерантність проявляються фрагментарно. Інтерес до господарської діяльності установ виконання покарань виражений слабо. Професійно-важливі властивості сформовані недостатньо та не проявляються у ситуаціях професійної взаємодії.

На середньому рівні майбутній офіцер відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень теорії прийняття управлінських рішень та основ пенітенціарного менеджменту; основ пенітенціарної педагогіки та

специфічних особливостей педагогічного процесу в установах виконання покарань; фрагментарно відтворює знання кримінально-виконавчого права та кримінально-виконавчого процесу, сучасних міжнародних стандартів поводження з ув'язненими. Відтворює на репродуктивному рівні знання господарської діяльності та забезпечення комунально-побутової діяльності установ виконання покарань, знання основ оперативно-розшукової діяльності. За допомогою викладача може відтворити уміння планувати, організовувати, контролювати діяльність персоналу установ виконання покарань, організовувати там педагогічний процес. Курсант з помилками демонструє вміння орієнтуватися в системі кримінально-процесуального права та в судовій практиці з кримінальних справ, вміння раціонально використовувати економічні важелі та передові методи господарювання з метою залучення засуджених до суспільно-корисної праці. Для цього рівня характерним є недостатній рівень організаторських здібностей, досить не виразний соціальний інтелект, недостатній педагогічний такт і емоційна стійкість, вибірково-фрагментарні прояви відповідальності, чесності і нетерпимості до корупційної поведінки. Рівень дисциплінованості і працездатності потребує покращення.

Курсант усвідомлює професійної цінності та мотиви професійної діяльності, але не завжди проявляє їх на практиці. Спостерігається фрагментарне ціннісне ставлення до професії, розуміння і усвідомлення важливості завдань, що їх виконують офіцери ДКВС України, проте часто проявляються прагматичні мотиви і ціннісні орієнтації. Професійно-важливі властивості сформовані, однак виявляються у ситуаціях професійної взаємодії не завжди.

Достатній (конструктивно-варіативний) рівень сформованості професійної компетентності передбачає, що майбутній офіцер ДКВС

України в цілому володіє знаннями з теорії прийняття управлінських рішень та основ пенітенціарного менеджменту; основ пенітенціарної педагогіки та специфічних особливостей педагогічного процесу в установах виконання покарань; фрагментарно відтворює знання кримінально-виконавчого права та кримінально-виконавчого процесу, сучасних міжнародних стандартів поводження з ув'язненими. Разом з тим під час відтворення знань допускає помилки. Демонструє здатність розв'язувати вправи і завдання господарської діяльності та забезпечення комунально-побутової діяльності установ виконання покарань, знання основ оперативно-розшукової діяльності, що стосуються стандартних ситуацій. Вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача щодо організації і проведення наукових досліджень.

Може в цілому самостійно застосовувати на практиці уміння планувати, організовувати, контролювати діяльність персоналу установ виконання покарань, організовувати там педагогічний процес. Курсант демонструє вміння орієнтуватися в системі кримінально-процесуального права та в судовій практиці з кримінальних справ, вміння раціонально використовувати економічні важелі та передові методи господарювання з метою залучення засуджених до суспільно-корисної праці, проте інколи потребує допомоги викладача. Вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача щодо регулювання правових відносин та дотримання вимог законності під час виконання кримінальних покарань, як пов'язаних із позбавленням волі, так і не пов'язаних з ним. Демонструє вміння застосовувати сучасні методики викладання та методи наукової обробки й аналізу інформації у стандартних ситуаціях.

Професійно-важливі властивості сформовані, як правило проявляються у ситуаціях професійної взаємодії. Курсант в цілому усвідомлює корпоративні професійні цінності, часто проявляє їх у практичній діяльності. У ціннісно-мотиваційній сфері домінує ціннісне ставлення до професії, важливості завдань, що їх виконують працівники пенітенціарної служби, прагматичні мотиви і цінності проявляються не часто.

Щодо високого (творчого) рівня сформованості професійної компетентності офіцера-пенітенціарія України, то його характеризують особливі творчі здібності, вміння самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, вміння використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументувати відповіді, самостійно розкривати власні здібності та задатки. Професійно-важливі властивості сформовані, завжди проявляються у ситуаціях професійного характеру. Курсант демонструє здатність до роботи в команді у ситуаціях професійної взаємодії. У ціннісно-мотиваційній сфері виявляються ціннісне ставлення до професії, повне розуміння і усвідомлення важливості завдань, що їх виконують офіцери ДКВС України, прагматичні мотиви і цінності не притаманні.

Висновки. За результатами дослідження можна зробити наступні висновки: 1) аналітико-пошукові роботи дозволили врахувати позитивний досвід, сприяли раціональному використанню реалізованих іншими науковцями педагогічних інновацій, технологій, а також забезпечили доказовий характер обґрунтованих авторських пропозицій щодо поліпшення якості формування професійної компетентності офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби у процесі ступеневої освіти; 2) методика вимірювання рівня

сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-пенітенціаріїв України ґрунтується на результатах узагальнення й аналізу педагогічної теорії та практики, охоплює систему критеріїв, показників і рівнів; 3) сформованість професійної компетентності доцільно оцінювати за чотирма рівнями: низький (рецептивно-продуктивний; середній (репродуктивний); достатній (конструктивно-варіативний) та високий (творчий); 4) проведене пілотне дослідження, яке охопило 100 курсантів 3-го та 4-го курсів Академії Державної пенітенціарної служби, та експертного оцінювання здатності критеріїв, показників і рівнів виконувати своє призначення дозволило зауважити на необхідності несуттєвого доопрацювання характеристики рівнів, визначення чітких методів отримання кількісних даних, а також в цілому запропонована методики отримала схвальні відгуки.

Подальші дослідження будуть спрямовані на виконання аналізу традиційної системи підготовки офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України з позиції компетентнісного і системного підходів, а також стану сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України в умовах традиційної системи навчання.

Література:

1. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України 2017. (Кабінет Міністрів України). Офіційний сайт Верховної ради України <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80>> (2020, січень, 03).
2. Макгакін, Дж. (2017). Сучасний в'язничний менеджмент. Київ: К. І. С.
3. Койл, Э. (2002). Подход к управлению тюрьмой с позиций человека. Лондон: МЦТИ.
4. Либлинг, А., Прайс, Д., Шеффер, Г. (2012). Тюремный работник. Лондон: «Рутледж».

5. Дармограй, П. В. (2017). Формування професійно компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки: автореф. на здобуття ступеня канд. педагог. наук : 13.00.04. / Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Хмельницький.
6. Торічний, О. В. (2016). Потенціал інтерактивних технологій у формуванні фахової компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*, 1, 186–198.
7. Синьов, В.М. (1996). Підготовка спеціалістів для пенітенціарної системи. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики*, 1, 17-24.
8. Тогочинський, О. М. (2015). Теорія і практика формування соціальної компетентності слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України: монографія. Чернігів: Видавництво «Десна Поліграф», 488 с.
9. Білявець, С. Я. (2017). Характеристика критеріїв і показників сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. *Innovative solutions in modern science*, 6 (15), 25–39.
10. Діденко, О. В. (2015). Професійна компетентність офіцера-прикордонника: сутність поняття. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України: тези VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ.
11. Собко, В. Г. (2015). Розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників у фаховій підготовці із застосуванням ділових ігор: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький.

12. Усачик, Н. М. (2011). Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі стажування в органах Державної прикордонної служби України: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький.
13. Морозов, С. М. (1994). Засоби контролю діагностичних якостей психологічних тестів. Київ: ІСДО.
14. Бурлачук, Л. Ф., Морозов, С. М. (2000). Словарь-справочник по психодиагностике. Санкт-Петербург: Издательство «Питер».
15. Хриков, Є. М. (2017). Методологія педагогічного дослідження. Харків: ФОП Панов А. М.
16. Бородієнко, О. В. (2017). Критерії, показники, рівні сформованості професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку. *Молодь і ринок*, 7.
17. Гусаковский, М. А. (2006). Оценивание: образовательные возможности. Сборник научно-методических статей, Вып.4. Минск: БГУ.
18. Полторацька, В. В., Каданер, О. В. Контроль і оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах модульно-рейтингової системи навчання. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. <<https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-03/09pvvrsl.pdf>>. (2020, січень, 03).
19. Федієнко, В. В. (2009). Моделі кваліметрії і порівняння рівнів навчальних досягнень студентів у різних оціночних системах: дис...канд. пед. наук: 13.00.09 «Теорія навчання». Кіровоград.
20. Фіцула, М. М. (2003). Педагогіка. Київ: Академвидав.
21. Дудікова, Л. В. (2018). Критерії, показники та рівні сформованості професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів. *Virtus : scientific journal* / Ed.-in-Chief M. A. Zhurba, 20, Part 1.

22. Лебедева, Н. Г., Джурелюк, О. Т., Самойленко, Д. О. (2009). Основи психології і педагогіки: конспект лекцій. Алчевськ: ДонДТУ.
23. Машталер, А. М. (2016). Розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників у системі підвищення кваліфікації засобами дистанційного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький.
24. Добренев, В. И., Кравченко, А. И. (2004). Виды экспертного опроса. Методы социологического исследования. Москва: ИНФРА-М. 768 с.
25. Даниленко, О., Желясков, В. (2019). Характеристика критеріїв сформованості готовності майбутніх судноводіїв до професійної діяльності. *Danish Scientific Journal*, 27 (2). С. 20–25.
26. Білявець, С. Я. (2019). Методична система формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02, 13.00.04 / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький: НАДПСУ.
27. Положення про організацію освітнього процесу в Академії Державної пенітенціарної служби. Затверджено наказом Академії Державної пенітенціарної служби від 08 серпня 2018 року № 249/ОД. (2018). Чернівці: Академія Державної пенітенціарної служби.

References:

1. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia (rozvytku) penitentsiarnoi systemy Ukrainy 2017. (Kabinet Ministriv Ukrainy). [On approval of the Concept of reforming (development) of the penitentiary system of Ukraine 2017. (Cabinet of Ministers of Ukraine)] Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80>

(2020,

January, 03) [in Ukrainian].

2. Makhakin, Dzh. (2017). Suchasnyi viaznychnyi menedzhment [Modern Prison Management]. Kyiv, Ukraine: K.I.S. [in Ukrainian].

3. Koyl, E. (2002). Podkhod k upravleniyu tiurmoy s pozitsii cheloveka [Approach to prison management from the point of view of a human]. London, UK: MTSTI. [in Ukrainian].

4. Libling, A., Prays, D., & Shefer, G. (2012). Tiuremnyy robotnik [Prison Officer]. London: Rutledzh. [in Ukrainian].

5. Darmohrai, P. V. (2017). Formuvannia profesiino kompetentnosti maibutnikh ofitseriv Derzhavnoi penitentsiarnoi sluzhby Ukrainy u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of professional competence of future officers of the State Penitentiary Service of Ukraine in the process of professional training]: avtoref. na zdobuttia stupenia kand. pedahoh. nauk: 13.00.04. / Khmelnytska humanitarno-pedahohichna akademiia [Khmelnytskyi Humanitarian Pedagogical Academy]. Khmelnytskyi. [in Ukrainian].

6. Torichnyy, O. V. (2016). Potencial interaktyvnykh tekhnologij u formuvanni faxovoyi kompetentnosti majbutnix oficeriv-prykordonnykh [Potential of interactive technologies in formation of future officers-frontier guards' professional competence]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia: Pedahohichni nauky* [Collection of scientific papers of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine], no 1, 186–198. [in Ukrainian].

7. Synov, V.M. (1996). Pidgotovka specialistiv dlya penitentsiarnoyi sy`stemy` [Training specialists for Penitentiary System]. *Problemy` penitentsiarnoyi teorii i prakty`ky`* [Problems of Penitentiary Theory and Practice], no 1, 17-24. [in Ukrainian].

8. Togochynskyi, O.M. (2015). Teoriya i prakty`ka formuvannya social`noyi kompetentnosti sluxachiv ta kursantiv vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv MVS Ukrayiny` [Theory and practice social competence forming of students and cadets of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: monograph]. Chernigiv: Vy`davny`czstvo «Desna Poligraf». [in Ukrainian].
9. Biliavets, S. Ya. (2017). Kharakterystyka kryteriiv i pokaznykiv sformovanosti profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv [Characterization of criteria and indicators of professional competence of future border guards]. *Innovative solutions in modern science*, 6 (15), 25–39. [in Ukrainian].
10. Didenko, O. V. (2015). Profesiina kompetentnist ofitsera-prykordonnyka: sutnist poniattia [Professional competence of border guard officer: the essence of the concept]. *Osvitno-naukove zabezpechennia diialnosti pravookhoronnykh orhaniv i viiskovykh formuvan Ukrainy* [Educational and scientific support of law enforcement agencies and military formations of Ukraine] (2015, Khmelnytskyi). [in Ukrainian].
11. Sobko, V. G. (2015). Rozvytok profesiinoi kompetentnosti ofitseriv-prykordonnykiv u fakhovii pidhotovtsi iz zastosuvanniam dilovykh ihor [Development of professional competence of border guards in professional training using business games]: avtoref. na zdobuttia stupenia kand. pedahoh. nauk: 13.00.04. / Khmelnytska humanitarno-pedahohichna akademiia [Khmelnytskyi Humanitarian Pedagogical Academy]. Khmelnytskyi. [in Ukrainian].
12. Usachyk, N. M. (2011). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv u protsesi stazhuvannia v orhanakh Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [Formation of professional competence of future border guards in the process of internship at the State Border Service of Ukraine]: avtoref. na zdobuttia stupenia kand.

pedahoh. nauk: 13.00.04. / Khmelnytska humanitarno-pedahohichna akademiia [Khmelnytskyi Humanitarian Pedagogical Academy]. Khmelnytskyi. [in Ukrainian].

13. Morozov, S. M. (1994). Zasoby kontroliu diahnostychnykh yakostei psykhologichnykh testiv [Means of control of diagnostic qualities of psychological tests]. Kyiv: ISDO. [in Ukrainian].

14. Burlachuk, L. F., Morozov, S. M. (2000). Slovar-spravochnyk po psykhodyahnostyke [Dictionary of psycho-diagnostics]. Sankt-Peterburh: Yzdatelstvo «Pyter». [in Russia].

15. Khrykov, Ye. M. (2017). Metodolohiia pedahohichnoho doslidzhennia [Methodology of pedagogical research]. Kharkiv: FOP Panov A. M. [in Ukrainian].

16. Borodiienko, O. V. (2017). Kryterii, pokaznyky, rivni sformovanosti profesiinoi kompetentnosti kerivnykiv strukturnykh pidrozdiliv pidpriemstv sfery zv'iazku [The criteria, indicators, and levels of development of professional competence of the heads of structural subdivisions of communication companies]. *Molod i rynok* [Youth and market], no. 7. [in Ukrainian].

17. Husakovskiy, M. A. (2006). Ocenivanie: obrazovatel'nye vozmozhnosti [Assessment: educational opportunities]. Sbornik nauchno-metodicheskikh statej [Collection of scientific and methodological articles], Vyp.4. Minsk: BGU. [in Belarus].

18. Poltoratska, V. V., Kadaner, O. V. Kontrol i otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen studentiv v umovakh modulno-reitynhovoi systemy navchannia [Monitoring and estimation of educational reachings of students in conditions of a modular rating system of learning] *Pedagogika, psihologia ta mediko-biologicni problemi fizicnogo vihovanna i sportu* [Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports] <

<https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-03/09pvvrsl.pdf>>.

(2020, January, 03). [in Ukrainian].

19. Fediienko, V. V. (2009). Modeli kvalimetrii i porivniannia rivniv navchalnykh dosiahnen studentiv u riznykh otsinочnykh systemakh [Qualimetry Models and Comparison of Student Achievement Levels in Different Assessment Systems]: dysertatsiia kand. pedahoh. nauk : 13.00.09 «Learning theory». Kirovohrad. [in Ukrainian].

20. Fitsula, M. M. (2003). Pedahohika [Pedagogy]. Kyiv: Akademvydav. [in Ukrainian].

21. Dudikova, L. V. (2018). Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti profesiino-etychnoi kompetentnosti maibutnikh likariv [Criteria, indicators and levels of future doctor's professional and ethical competence formation]. *Virtus: scientific journal* / Ed.-in-Chief M. A. Zhurba, 20, Part 1. [in Ukrainian].

22. Lebedieva, N. G., Dzhureliuk, O. T., Samoilenko, D. O. (2009). Osnovy psykholohii i pedahohiky [Fundamentals of psychology and pedagogy]. Alchevsk: DonDTU. [in Ukrainian].

23. Mashtaler, A. M. (2016). Rozvytok profesiinoi kompetentnosti ofitseriv-prykordonnykiv u systemi pidvyshchennia kvalifikatsii zasobamy dystantsiinoho navchannia [Development of professional competence of frontier officers in the system of advanced training by means of distance learning]: avtoref. na zdobuttia stupenia kand. pedahoh. nauk: 13.00.04. Khmelnytskyi. [in Ukrainian].

24. Dobrenkov, V. I., Kravchenko, A. I. (2004). Vidy jekspertnogo oprosa. Metody sociologicheskogo issledovaniia. [Types of expert survey. Methods of sociological research]. Moskva: INFRA-M. [in Russia].

25. Danylenko, O., Zheliaskov, V. (2019). Kharakterystyka kryteriiv sformovanosti hotovnosti maibutnikh sudnovodiiv do profesiinoi diialnosti [Characterization of the criteria for the formation of readiness of future

navigators for professional activities]. *Danish Scientific Journal*, no. 27 (2). [in Ukrainian].

26. Biliavets, S. Y. (2019). *Metodychna systema formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv u protsesi navchannia viiskovo-spetsialnykh dystsyplin* [Methodical system of formation of professional competence of future officers-border guards in the process of training of military special disciplines]: dysertatsiia dokt. pedahoh. nauk: 13.00.02, 13.00.04 / Khmelnytska humanitarno-pedahohichna akademiia [Khmelnytskyi Humanitarian Pedagogical Academy]. Khmelnytskyi. [in Ukrainian].

27. Academy of the State Penitentiary Service (2018). *Polozhennia pro orhanizatsiiu osvithnoho protsesu v Akademii Derzhavnoi penitentsiarnoi sluzhby* [Position on the organization of the educational process in the Academy of the State Penitentiary Service]. Chernihiv [in Ukrainian].